

Factsheet

Brede Europese Richtlijn Gelijke Behandeling

Vrouwen op achterstand

AANLEIDING

In deze factsheet vindt u informatie over het actuele Europese Gelijke Behandelingsbeleid. Artikel 13 van het EG-verdrag geeft de Europese Commissie de bevoegdheid om maatregelen te nemen die gelijke behandeling op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele voorkeur bevorderen. De Europese Commissie heeft in juli 2008 een voorstel voor een nieuwe richtlijn ingediend: een richtlijn betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele voorkeur. De richtlijn gaat over allerlei zaken die niet met werk te maken hebben: onderwijs, goederen en diensten, huisvesting enzovoorts.

Gelijke behandeling is in Europa een politiek gevoelig onderwerp, bij de een om financiële redenen, bij de andere om morele. Omdat alle landen het eens moeten zijn met de uiteindelijke richtlijn is het nog de vraag hoe lang het duurt voordat (en zelfs of) het voorstel zal worden aangenomen. In ieder geval is er nog een lange weg te gaan.

DOELSTELLING

Met het voorstel van de Europese Commissie wordt voortgebouwd op eerdere richtlijnen waarbij discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, leeftijd, handicap, seksuele voorkeur, godsdienst of overtuiging worden verboden. Discriminatie op grond van ras of etnische afstamming is verboden in arbeid, beroep en beroepsopleiding en op gebieden zoals sociale bescherming, gezondheidszorg, onderwijs en toegang tot goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn, met inbegrip van huisvesting. Discriminatie op grond van geslacht is verboden op dezelfde gebieden, met uitzondering van onderwijs, de media en reclame. Discriminatie op grond van leeftijd, godsdienst of overtuiging, seksuele voorkeur en handicap is alleen verboden in arbeid, beroep en beroepsopleiding.

Met de nieuwe richtlijn wordt een poging gedaan om alle non-discriminatiegronden op eenzelfde manier te behandelen. Zoals uit bovenstaande blijkt is discriminatie op grond van geslacht op minder terreinen verboden dan op de andere gronden. En dat terwijl de Europese Unie aanvankelijk (tot 1999) alleen maar op die grond bevoegd was om maatregelen te nemen.

Als de richtlijn wordt aangenomen dan wordt op heel veel verschillende terreinen discriminatie verboden. In Nederland is dat dan soms al verboden, in andere landen mogen dingen weer wel die in Nederland niet mogen. Met deze richtlijn wordt het zowel voor burgers als voor bedrijven veel duidelijker wat wel en wat niet mag. In sommige landen worden bijvoorbeeld auto's niet verhuurd aan mensen boven een bepaalde leeftijd, al hebben ze een geldig rijbewijs. Elders worden mensen in een rolstoel niet toegelaten tot een café of moeten gehandicapten veel meer premie betalen voor een levensverzekering. In weer andere landen krijgen homo's geen gezamenlijke kamer in een hotel. Met deze richtlijn wordt niet direct de hele wereld op zijn kop gezet. Het is niet zo dat bijvoorbeeld opeens alle (studie)boeken ook in braille moeten verschijnen, wel zal als er een individuele student daarom vraagt zo'n boek beschikbaar moeten komen. Het is ook niet zo dat landen nu gedwongen worden om het huwelijk voor mensen van hetzelfde geslacht open te stellen (het zogenaamde 'homohuwelijk'), dat is en blijft een bevoegdheid van ieder land zelf. Maar het zal wel zo zijn dat als een heteroseksuele vrouw in vitro fertilisatie kan krijgen dat dat dan ook

Brede Europese
Richtlijn Gelijke
Behandeling

Februari 2009

beschikbaar moet zijn voor een lesbische vrouw in dezelfde omstandigheid. En als verzekeringsmaatschappijen verschillende premies willen berekenen zullen ze met zeer gedegen statistisch materiaal moeten komen om aannemelijk te maken dat dat echt moet.

SUBSIDIARITEITSBEGINSEL

Er was zowel in het Nederlandse parlement als in een aantal andere lidstaten discussie over de vraag of de gelijke behandeling wel Europees geregeld moet worden of dat het beter door iedere lidstaat zelf aangepakt kan worden. Men noemt dit wel het *subsidiariteitsbeginsel*. Dat betekent dat de Europese Unie slechts maatregelen neemt wanneer die doeltreffender zijn dan wanneer die op nationaal, regionaal of lokaal niveau worden genomen. Het subsidiariteitsbeginsel is nauw verbonden met het evenredigheids- en het noodzakelijkheidsbeginsel, die inhouden dat het optreden van de EU niet verder mag gaan dan wat nodig is om de doelstellingen van het Europees Verdrag te bereiken. Sommige landen hebben al gelijke behandelingswetgeving die verder gaat dan wat de Europese Commissie nu voorstelt, anderen vinden dat de voorstellen veel te ver gaan.

De Eerste en Tweede Kamer kennen de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets (TGCS) om (wetgevings-)voorstellen van de Europese Commissie te toetsen aan het subsidiariteits- en evenredigheidsbeginsel (alleen datgene op Europees niveau regelen als dat het meest efficiënt is). Deze TGCS heeft eerst in juli 2008 advies gevraagd aan de vakcommissies van de Eerste en Tweede Kamer. In september 2008 hebben de commissies voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer en de commissie voor Binnenlandse Zaken en Hoge Colleges van Staat/ Algemene Zaken en Huis der Koningin van de Eerste Kamer hun reacties naar de TGCS gestuurd.

Zowel de reacties van de vakcommissies als de brief die vervolgens namens de Staten Generaal naar de Europese Commissie is gestuurd hinken op twee gedachten. De taak van het Nederlandse parlement in deze fase is 'slechts' te kijken naar drie zaken:

- Is er voldoende rechtsgrond voor het voorstel van de Europese Commissie?
- Is het terecht dat dit onderwerp Europees geregeld wordt en niet per lidstaat (subsidiariteit)?
- Is het voorstel wel 'proportioneel', met andere woorden wordt er niet veel te veel overhoop gehaald of wordt er niet met een mug op een olifant geschoten?

Wat betreft punt 1 is men het in de verschillende commissies er wel over eens: artikel 13 van het EG-Verdrag geeft voldoende rechtsgrond. Maar vervolgens gaat men zaken door elkaar halen: er wordt door de diverse commissies steeds zeer nadrukkelijk gevraagd naar de gevolgen voor Nederland als de richtlijn wordt ingevoerd. Eerst dient echter de vraag beantwoord te worden of het bevorderen van gelijke kansen en het tegengaan van discriminatie beter Europees dan nationaal geregeld kan worden. Het verleden heeft uitgewezen dat voor veel lidstaten geldt: zonder Europese stok gebeurd er weinig. Daar komt bij dat als gelijke behandeling niet Europees geregeld wordt burgers en aanbieders van goederen en diensten in de Europese Unie niet weten wanneer en waar ze welke bescherming genieten of op welke manier ze hun diensten moeten of mogen aanbieden.

Diverse organisaties waaronder Amnesty International, Platform Artikel 13 en de Commissie Gelijke Behandeling hebben zowel aan de regering als aan de Eerste en Tweede Kamer laten weten hoe belangrijk het is om ongelijke behandeling en discriminatie Europees aan te pakken. Mensen en bedrijven zitten nu eenmaal niet meer vast op één plek.

Begin december 2008 heeft staatssecretaris Frans Timmermans een reactie naar de Staten Generaal gestuurd over deze zaak. Het kabinet onderschrijft, net als de beide Kamers der Staten-Generaal, het beginsel van gelijke behandeling. Met betrekking tot subsidiariteit komt het kabinet

Brede Europese
Richtlijn Gelijke
Behandeling

Februari 2009

tot de conclusie dat deze positief is. Over proportionaliteit kan het kabinet vooralsnog geen oordeel geven. De reden hiervoor is dat het voorstel in zijn huidige vorm volgens de staatssecretaris veel onduidelijkheden bevat ten aanzien van de terminologie, reikwijdte en financiële consequenties. De vragen die de TGCS heeft gesteld in haar advies, zijn ook de vragen die de Nederlandse regering aan de Europese Commissie heeft voorgelegd. Het kabinet zal in de onderhandelingen in ieder geval inzetten op het voorkomen van disproportionele financiële, praktische en juridische consequenties.

Al eerder, begin november, heeft de COSAC (overlegorgaan van de parlementen van de EU-lidstaten) gesproken over de richtlijn. Daar vond men bij overgrote meerderheid dat discriminatiebestrijding beter Europees dan per lidstaat kan worden aangepakt. Waarmee de discussie over de subsidiariteit feitelijk gesloten is.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE/SOCIALE RAAD

De uiteindelijke beslissing over de richtlijn betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele voorkeur ligt bij de Sociale Raad (alle ministers van Sociale Zaken van de lidstaten). In dit geval moet de besluitvorming unaniem zijn. De raad heeft al enkele malen over de richtlijn gesproken. Al spoedig bleek dat er nogal wat vragen en bedenkingen zijn. Een aantal landen gaf aan dat de bescherming tegen discriminatie in hun eigen land (veel) hoger is dan nu wordt voorgesteld. Anderen vroegen zich af of de bescherming niet beter nationaal geregeld kan worden. De Europese Commissaris Spidla – verantwoordelijk voor de richtlijn – concludeerde dat zijn staf met name de juridische consequenties verder moet uitwerken. De eerste helft van 2009 is Tsjechië voorzitter, zij zullen zich concentreren op de uitwerking van het verbod op discriminatie van gehandicapten. In de tweede helft van 2009 is Zweden voorzitter, zij willen over zaken rond bijvoorbeeld de commissie gelijke behandeling overeenstemming zien te krijgen (alle gronden bij één commissie zoals in Nederland, of bij verschillende zoals in diverse andere landen). In 2010 is Spanje dan voorzitter. Wellicht slagen zij er in om het gehele proces af te ronden.

EUROPEES PARLEMENT

Het Europees Parlement behandelt de richtlijn in verschillende commissies. De belangrijkste is de Commissie Burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken (LIBE). Kathalijne Buitenweg – Nederlandse Europarlementariër voor GroenLinks - is daar samen met de Britse Liz Lynne benoemd tot rapporteur. Zij hebben namens het Europees Parlement een rapport opgesteld.

Dit ontwerprapport is een reactie op het voorstel van de Europese Commissie en bevat een kleine dertig wijzigingsvoorstellen en een boeiende toelichting. Kathalijne Buitenweg wil het belang van het bestrijden van alle vormen van discriminatie benadrukken: *“Discriminatie is helaas ook in Europa nog aan de orde van de dag. 15% van de Europeanen geeft, in de speciale Eurobarometer van 2008, aan dat ze het afgelopen jaar zijn gediscrimineerd. Daar moet wat aan veranderen. Twee mannen moeten een hotelkamer kunnen krijgen, gehandicapten moeten boodschappen kunnen doen en ouderen moeten zich kunnen verzekeren.”*

Soms is het niet direct te zien of iemand homo is of een bepaalde religie of een handicap heeft. Potenrammers ‘pakken’ iemand waarvan ze *denken* dat hij homo is, en je vraagt je wel eens af waarom iemand per se van de gehandicapten wc gebruik wil maken. Daarom heeft Buitenweg opgenomen dat discriminatie, waarbij *verondersteld* wordt dat iemand behoort tot een bepaalde groep mensen, ook niet meer mag. Andere onderwerpen van belang zijn o.a. het opnemen van meervoudige discriminatie, een goede omschrijving van handicap zoals in het VN-verdrag is gedaan, een verbod op discriminatie bij de reproductieve rechten (zoals sterilisatie) en een betere regeling voor schadevergoeding.

Brede Europese
Richtlijn Gelijke
Behandeling

Februari 2009

Andere parlementariërs hebben ook amendementen kunnen indienen: samen een kleine vierhonderd. Eind maart wordt daar in de Commissie Burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken over gestemd. De stemming over het eindrapport is naar verwachting in april. Dat eindrapport is dan het advies van het Europees Parlement aan de Raad over deze richtlijn. Het is aan de Raad in hoeverre zij rekening houdt met de opvattingen van het parlement.

NEDERLANDSE INBRENG

Het Platform Artikel 13 (samenwerkingsverband tussen enkele expertisecentra en belangenorganisaties: ANBO, Art. 1, Chronisch zieken en Gehandicapten Raad, E-Quality kenniscentrum voor emancipatie, gezin en diversiteit en Movisie homo- en lesbisch emancipatiebeleid) heeft over de richtlijn drie expertmeetings georganiseerd en op grond daarvan aanbevelingen geformuleerd voor de Nederlandse Europarlementariërs. De belangrijkste zijn:

1. discriminatie op grond van sekse moet even goed beschermd worden als op de andere gronden; als dat niet direct kan, dan op afzienbare termijn;
2. meervoudige discriminatie dient ook door de richtlijn gedekt te worden;
3. discriminatie op grond van handicap moet op dezelfde manier omschreven worden als in het VN-verdrag inzake mensen met een beperking;
4. bij discriminatie op grond van handicap moet het recht op gelijke behandeling voorop staan en niet hoe moeilijk of duur het is om aanpassingen te doen;
5. intimidatie moet beschouwd worden als een vorm van discriminatie, ook als het in de openbare sfeer gebeurt. Dit laat de vrijheid van meningsuiting onverlet;
6. verzekeringsmaatschappijen dienen transparantie te verschaffen over de achtergronden van hun tarieven;
7. wat betreft de commissie gelijke behandeling is het belangrijker dat die onafhankelijk en met voldoende middelen kan opereren dan of er een of meerdere commissies voor de diverse gronden zijn.

Het Platform adviseert gedurende de hele procedure de diverse Europarlementariërs. Als het rapport in het parlement is vastgesteld zal het Platform zich gaan richten op de onderhandelingen in de Raad en de Nederlandse inbreng aldaar.

DOCUMENTEN

- Voorstel voor een RICHTLIJN VAN DE RAAD betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid COM(2008) 426 definitief.
- Brief van de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, d.d. 10 december, 2008 – 2009, SG 31544 nr. 6.
- ONTWERPVERSLAG, over het voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid (COM(2008)0426 – C6-0291/2008 – 2008/0140(CNS) Rapporteur: Kathalijne Buitenweg.

In het webdossier 'Gelijke Behandeling in Europa' kunt u de nieuwste ontwikkelingen vinden:
www.E-Quality.nl Meer informatie: w.ruygrok@e-quality.nl